

Megyei kór-körkép (10.)

Alkonyodván...

Bevezetőmben azt ígértem, a megye lakosságának egészségi állapotát igyekszem tükrözni némiképp. A tények azonban arra kényszerítettek, hogy mindvégig veszélyekről, betegségekről, pusztító kórokról írjak. Most, elérkezvén az emberi élet alkonyának bemutatásához, be kell vallanom szerencsésnek tartom azt, aki nek ennyi fenyegető veszély ellenére sikerült megőriznie épségét a hatodik, hetedik sőt a nyolcadik és kilencedik X után is, de korosztályom nevében némi lelkifurdalással vegyes szájalmat is érzek irántuk.

Rögtön az elején tisztázandó: az öregség nem azonos a betegséggel. Az öregség sorsszerűen bekövetkező állapot, amely ha eltérő módon és különböző ritmusban is, de minden élőlényt utolér. Az embereken is különböző nyomokat hagynak az elszálló évek, a fölhalmozott tapasztalatok és ismeretek, az életkörülmények, az öröklött gén is siettetik vagy késleltetik a megmúshatatlant — így ki-ki a maga sajátos módján öregszik meg. Mégis: ennek a természetes, törvényszerű folyamatnak vannak általában jellemző szakaszai, amelyeket a napi életkorhoz kötünk. A WHO fölosztása szerint a 60—74 évesek az előrehaladott korúak, a 75—90 év közöttiek öregek, a 91 évnél hosszabb ideig élők agastyánok. A biológiai életkor azonban elsősorban az dönti el, hogy a szervezet felépítése, funkciói, alkalmazkodóképessége miként örítte meg a fiatalabb korcsoportokra érvényes jellemzőit. Amellett, hogy fokozatosan csökken az egész szervezet működőképessége, beszűkül az alkalmazkodóképesség is, s mindezek következtében megvédelemnebb az idős ember a betegségekkel szemben. Ez magyarázza, hogy egyes betegségek halmozottabban fordulnak elő ebben az életkorban, s a szaporodó nehézségek miatt fokozottabb törődést igényel környezetétől, a társadalomtól ez a korosztály.

Mert valóban szerencse, hogy az emberi életkor meghosszabbodott, az azonban az utódok felelőssége, hogy szépséggel, tartalommal töltsék meg a elnyert éveket. De vajon képesek vagyunk erre?

Megyénkben az időskorúak aránya magasabb az ország átlagnál is, holott közutódott, hazánk egész lakossága „öregedőben” van. Csongrád megye 457 ezer lakójából 1975-ben csak 88 ezer volt a nyugdíjas korú, az 1984. decemberi adatok szerint a 454 ezerből már 103 ezer töltötte be a 60. életévét, azaz az összlakosságának 22,7 százaléka.

Az idős emberek ellátása minden humánus társadalom egyik legfőbb lelkiismereti kérdése. Tudjuk, hogy a koros szülőkről való gondoskodás elsősorban a föl- nőt gyerekek erkölcsi kötelessége, napjainkban azonban némiképp módosult ez a tétel. Hiába szereti, hiába akarja ápolni beteg apját-anyját az, aki a nap 8—10, gyakran még több óráját képtelen — családjával együtt — házon kívül tölteni. Nem akarom és nem is kérdőjelezhetem meg a nők tömeges foglalkoztatottságának előnyeit, ám mégsem lehet szemet hunyni afölött, hogy életünk neuralkikus jelenségeiről szólva mindannyiszor — akár ebben a cikkorozatban — ismétlődő okként újra és újra föl- bukkan a feleségek, az anyák munkába állása túl-

terheltsége. Ematt egyszerűen képtelen megoldani a család — nemcsak a megfelelő, több generáció együtt- élését biztosító lakás, ha nem idő és alkalom hiján —, hogy akár egyetlen beteg, netán magatehetetlen nagyszülőt is ápoljon. Jár táppénz a gyermekét gondozó anyának, de nem az anyját gondozni akaró, föl- nőt gyerekeknek. Igaz is, ahol már két kisgyerek van és egy-két betegeskedő nagyszülő, ott az anya akár egész évben kiirathatja magát. Ha „munkaerőként” nem dolgozik, s mégis kap némi pénzt, többre kerül az állam- nak, mintha nincs munkakönyve, de megspórolja a bölcsődeket, óvodákat, szociális otthonokba fektetett milliókat, a táppénzben kifizetett forintokat. De mind- azt az anyagi, erkölcsi és egészségügyi veszteséget is, amit a felügyelet nélkül nevelkedő gyerekek, vagy az anyák túlterheltsége okoz. Közgazdászok tudnák megmondani: nem lenne előnyös az államkasszának, ha az apa keresete fizetésnyit emelkedne felesége gyermeknevelő, öregeket gondozó tevékenysége fejében.

Dobány Lászlóval, a megyei tanács szociálpolitikai főelőadójával beszélgettem arról, hogy miféle feladatot ró mindez a szociális intézményhálóra. A szakember igazolta azt a tény: a társadalmi segítség még akkor sem nélkülözhető manapság, ha az idős ember mögött van családi háttér. A meghosszabbodott életkor ugyanis azzal is jár, hogy az évek előrehaladtával egyre súlyosbodnak a keringési betegségek, jelentkeznek az agyveresedések, tünetei. Az idős ember feledékenyebbé válik, elveszti kritikai érzékét, nem képes térben, időben megfigyelni tájékozódni. Halmozottan jelentkeznek a szellemi leépülés tünetei: a túlzott érzékenységet téveszmék is tetézik. Ki attól fél, hogy meglopják, ki attól, hogy megmérgezik, rosszindulatot gyanít a jó szándék mögött is. Ilyenkor nemcsak az a baj, hogy megzavarja az idős ember a család normális életvitelét, hanem az is, hogy önmagára nézve is veszélyessé válik. A munkahelyen, iskolában levő családtagok nem ok nélkül retteghetnek attól, hogy ilyen állapotban vagy fölgyújtja a házat, vagy merő feledékenységből kinyitja a gázcsetet, de nem tart oda gyufát. Anélkül, hogy a gyerekeket fölmen- tenékn szüleik iránti erkölcsi kötelezettségei alól, érthető, ha valamilyen intézmény segítségét kérik. Ideig- óráig támaszt jelenthet a házi szociális gondozó, de nem a végtelékig. A szociális otthoni elhelyezés az egyetlen lehetőség, a kór- házi ágyak ugyanis más célt szolgálnak. Csakhogy a szociális otthonok nemcsak teljesen leépült emberek előtt tárják ki kapukat. Nyugdíjkorhatáron fölül bárki kérheti fölvetelét, aki tartásra, gondozásra szorul,

nincs tartásra köteles (illetve képes) hozzátartozója, vagy — mint számtalan rá a példa — maga az idős ember rúgja össze a port családjával és kéri fölvetelét az otthonba. Persze az ellenkezője is előfordul: egy tanyán egyedül élő idős férfi senkit nem engedett a közelébe, ugyanakkor ellát- ni nem tudta magát. A télen szinte megfagyott a hideg szobában. Fölépülése után fölajánlották neki a szociális otthont — elutasította. Beleegyezése nélkül erre senkit se kényszeríthetnek, ok pedig nem volt, hogy gondnokság alá helyezzék.

Megyénkben 14 szociális otthon 2135 embernek ad meleg hajlékot, teljes ellátást, jó szót. A 45 napközi otthonban 1385 idős asszony és férfi nappali gondozására van lehetőség, de kilenc egyben szállást is biztosít. Jelenleg mintegy 150-en várnak elhelyezésre, többnyire értelmi fogyatékos, elmebe- teg öregek. Az ő sorsuk egyelőre nem megoldott.

Bevált a szociális ellátás igen humánus formája, a házi gondozás. Az idős embert saját otthonában, megszokott környezetében látja el a gondozó: takarít, bevásárol, ebédel, gyógyszer hoz. Emellett azonban igen sok egyéb gond nehezíti az idős emberekre. Életkörülményeiről készített fölme- rést a NEB, ennek eredményeit egészítette ki és dol- gozta föl főiskolai szakdolgozatában Héger Valterné, a házi szociális gondozó- szolgálat vezetője. Eszerint a szegedi időskorúaknak több mint egynegyede 75 év fölötti, nagyon sokan élnek egyedül, egyharmaduk kom- fort nélkül lakásban, s 40 százalékuk egyértelműen rossz egészségi állapotban.

Legutóbb a Minisztertanács fölkerésére megyénkben is szűles körű szociális „rászorultsági” föl- mérést végeztek a 75 évesnél idő- sebb, a fiatalabb, de a havi 2200 forintnál alacsonyabb jövedelműek és a helyi tanács által szociális támogatásban részesített lakosság körében. Összesen 46 ezer 465 emberről készítették föl- jegyzéseket, amelyek igazol- ják az egyedül élő, 75 éven fölüliek magas számát, de azt is, hogy ezeknek az embereknek több mint a fele kisjövödelmű. Ez azt jelenti, hogy a fölmerésben vizsgált személyek több mint egy- negyede új támogatásra szorul, a segélytől a szociális otthoni elhelyezésig valami- féle juttatásra van szüksége. hogy elfogadható, emberi életet éljen.

A megye szociálpolitikája miatt igazán nincs mit szé- gyenkeznünk. Egyre-másra értesülünk új intézmények átadásáról, az otthonok me- legke, barátságosak, a bá- násmód humánus. Mégis: az élet realitása ennél is többet követel. Az alkony még nem egyenlő az éjsza- kával

Chikán Ágnes
(Következik:
Igy élünk mi...)

Acélnemesítési kísérlet

A Budapesti Műszaki Egyetem szakemberei fejlesztési szerződés alapján — egy gyors hőkezelés be- rendezést készítettek el a Dunai Vasműnek, annak érde- kében, hogy gazdaságo- sabbá tegyék az acélleme- zek kötözésére szolgáló úgynevezett pántolósza- lagok előállítását. Ezek a nagy szilárdságú és jól haj- lható, 40 milliméter széles és 1 milliméter vastag sza- lagok eddig háromszor hőkezeléssel és drága ötvöz-

anyagok felhasználásával készültek, tonnánként 28 ezer forintért. Az új eljárás lényege, hogy a hőkezelést gáz helyett villamos energiával végzik el, és ennek következtében az anyag- ban teljesen más szövet- szerkezet alakul ki. Ez le- hetővé teszi, hogy kevesebb ötvözőanyag felhasználásá- val a korábbiánál háromszor szilárdabb, ugyanolyan jól hajlítható acéllemezt állí- tsanak elő tonnánként 10 ezer forinttal olcsóbban. A

Aki azt hiszi, hogy a mezőgazdasági szövetkezetek- ben télvíz idején kevesebb a munka, és nagyot téved. Igaz, a látszat könnyen le- hetne ez is, hisz a behava- zott táj mozdulatlanok tű- nik. Nem itt kell most ke- resnünk a dolgozó embert, hanem a műhelyben, az ál- lattenyészto telepeken, a kertészetben és a téesziro- dón.

A Tisza—Maros Szög Tsz- ben ilyenkor is nyolcszáz dolgozó és négyszáz nyugdí- jas megélhetése a tét. Sző- reg, Újszentiván, Tiszasziget és Kükékháza fejlődése sem választható el a területen működő téesz életétől. Nem panaszkodhatnak, hisz évek óta biztos lábakon áll a gaz- dálkodás, jut itt is annyi a borítékba, mint másfelé. De nem biztos, hogy ezzel elé- gedettnek kell lenni. S ahogy Molnár Imre téeszelnök és Gulyás Győző termelési el- nökkhelyettes szavaiból kitű- nít, talán még tennivaló a házuk táján.

Karácsony táján a dönté- sekbe bevont vezetők har- minec kérdésből álló cédulát kaptak, s van még pár nap- juk, hogy kitöltésük. Nem le- het elsielni, hisz arról kér- dez az elnök, hogy ki, ho- gyan képeli el a vezető szakterület és az egész kol- lektíva további boldogulását. Nemcsak holnap, hanem mondjuk két-három év múl- va, s így már merészebb le- het a képzelet.

Manapság a termelés sok- kal szervezettebb, magasabb színvonalú, mint az elosztás, a kereskedelem. A termelési rendszerek zöme valóban megteremt a technikai ha- ladás feltételeit. Most már a megtermelt javak tovább- feldolgozását, ésszerű érté- kesítést megoldó „Tsz-közi szervezeteken” lenne a sor. Hiszen a gazdasági élet ezen jobban jövedelmező lánca- szemléitől miért épp a termelő zárja el magát? Nem vélet- len, hogy az idén esedékes sertéslevegő-korszerűsítés a takarmánykeverő bővítésé- vel jár együtt. A megtermelt kukoricát sokkal inkább megéri bekevert tápként el- adni, vevő bőven akad rá. A levágott sertések hatvan százalékát feldolgozzák, így értékesítik. A baromfitele- pen jércenként 10—15 forint plusz nyereség adódik abból, hogy nem vásárolják, ha- nem maguk nevelik a tojó hibrideket. Most a tojás is ismét kelendő, nem volt megalapozatlan döntés pár éve hozzálatni a baromfite- lep korszerűsítéséhez. Pedig épp akkor nehéz volt a tojást jól eladni.

A hosszabb távra gondol- kodást nem szabad feladni, még ha a sikert nehezebb is kivárni. A jó befektetésre nincs kész recept, esetleg csak annyi, hogy a jó lehetősé- get vétek elszalasztani. Az egyik vállalatnál például két tojóház komplett berendezé- se maradt raktáron, mivel mások felmondták az üzle- tet. Nagyon eladói volt, így megkapták ötéves hitelre a tízmilliót érő ketteceket. Az

Dunai Vasműben jelenleg évente 1500 tonna pántoló- szalagot használnak fel, így az éves megtakarítás 15 mil- lió forint.

A távlati cél azonban sokkal jelentősebb. Azzal az elképzeléssel foglalkoz- nak, hogy a hőkezelési tar- tomány a jelenlegi tiszere- sére növeljék. Így lehetőség nyílna a nemesített lág- yacélből hidegen hengerelt, nagy szilárdságú hajlítót profilkok előállítására. A

Jó tervek nélkül nincs változás

Kérdőívek az asztalon

Aki azt hiszi, hogy a mezőgazdasági szövetkezetek- ben télvíz idején kevesebb a munka, és nagyot téved. Igaz, a látszat könnyen le- hetne ez is, hisz a behava- zott táj mozdulatlanok tű- nik. Nem itt kell most ke- resnünk a dolgozó embert, hanem a műhelyben, az ál- lattenyészto telepeken, a kertészetben és a téesziro- dón.

A Tisza—Maros Szög Tsz- ben ilyenkor is nyolcszáz dolgozó és négyszáz nyugdí- jas megélhetése a tét. Sző- reg, Újszentiván, Tiszasziget és Kükékháza fejlődése sem választható el a területen működő téesz életétől. Nem panaszkodhatnak, hisz évek óta biztos lábakon áll a gaz- dálkodás, jut itt is annyi a borítékba, mint másfelé. De nem biztos, hogy ezzel elé- gedettnek kell lenni. S ahogy Molnár Imre téeszelnök és Gulyás Győző termelési el- nökkhelyettes szavaiból kitű- nít, talán még tennivaló a házuk táján.

Karácsony táján a dönté- sekbe bevont vezetők har- minec kérdésből álló cédulát kaptak, s van még pár nap- juk, hogy kitöltésük. Nem le- het elsielni, hisz arról kér- dez az elnök, hogy ki, ho- gyan képeli el a vezető szakterület és az egész kol- lektíva további boldogulását. Nemcsak holnap, hanem mondjuk két-három év múl- va, s így már merészebb le- het a képzelet.

Manapság a termelés sok- kal szervezettebb, magasabb színvonalú, mint az elosztás, a kereskedelem. A termelési rendszerek zöme valóban megteremt a technikai ha- ladás feltételeit. Most már a megtermelt javak tovább- feldolgozását, ésszerű érté- kesítést megoldó „Tsz-közi szervezeteken” lenne a sor. Hiszen a gazdasági élet ezen jobban jövedelmező lánca- szemléitől miért épp a termelő zárja el magát? Nem vélet- len, hogy az idén esedékes sertéslevegő-korszerűsítés a takarmánykeverő bővítésé- vel jár együtt. A megtermelt kukoricát sokkal inkább megéri bekevert tápként el- adni, vevő bőven akad rá. A levágott sertések hatvan százalékát feldolgozzák, így értékesítik. A baromfitele- pen jércenként 10—15 forint plusz nyereség adódik abból, hogy nem vásárolják, ha- nem maguk nevelik a tojó hibrideket. Most a tojás is ismét kelendő, nem volt megalapozatlan döntés pár éve hozzálatni a baromfite- lep korszerűsítéséhez. Pedig épp akkor nehéz volt a tojást jól eladni.

A hosszabb távra gondol- kodást nem szabad feladni, még ha a sikert nehezebb is kivárni. A jó befektetésre nincs kész recept, esetleg csak annyi, hogy a jó lehetősé- get vétek elszalasztani. Az egyik vállalatnál például két tojóház komplett berendezé- se maradt raktáron, mivel mások felmondták az üzle- tet. Nagyon eladói volt, így megkapták ötéves hitelre a tízmilliót érő ketteceket. Az

évi kétmillió törlesztést a termelés színvonal-emelke- dése önmaga fizeti meg. Ugyanabban a két épületben tizenegyezer helyett negy- venezer tojótyúk van. Igaz, így sokkal nagyobbak a kö- vetelmények, úgymond még a villanybúra teteje sem le- het poros, a másik érték a termálenergia, a jérceneve- lőben is ez adja a jó mele- get az érzékeny jószágok- nak.

A technika mit sem ér azonban, ha az emberek nem mernek többet dolgozni. A bérszínvonal-gazdálkodás munkaerőkölsöt romboló hatását kiheverni évekbe tel- lik. Tavaly óta önelszámoló egységek, ágazatok vezetői döntik el, ki mit érdemel — de még nem akarják elhin- ni a dolgozók, hogy tényleg megkapják amiért megdol- goztak, mégha tizenkétezer forint is az havonia. Aratás- kor például a teherautó-veze- tő vonakodott a délutáni fu- vart elvállalni, mert kiszá- mitotta, hogy akkor napi öt- száz forintra jönne ki a bé- re, s biztos volt benne, hogy ezt úgysem kapja meg — szerencsére tévedett. Most, év végén az egyik telepveze- tő bejött az irodára, hogy tényleg kifizetheti-e a hat- vanezer forintnyi megtaka- ritást. Igaz, hogy joga len- ne rá, de biztos ami biztos, nehogy baj legyen belőle. Korábban az egyik területen három vezető volt, kis fize- tésért. A téesz sem lehetett velük igényes, hisz a megbe- csülést elsősorban a pénz fe- jezi ki. Most ketten végzik ugyanazt a munkát, lényege- sen többet keresnek, szinte fellelkesültek. Ráadásul ket- tőjük alapbérére nincs annyi, mint a korábbi három ros- zszul fizetett, kedvetlen em- beré, akkor miért lenne ez rossz a téesznek?

A többi gyenge pontot is valahogy így kell kiiktatni. A veszteséges juhászatból csak a veszteséget kell fel- számolni, s nem magát a te- nyésztést. A juhászok bérbé- vetők a rájuk bízott nyáját, s fizetnek érte a téesznek.

Tóth Széles István

Hatósági megbízott a vásárhelyi Rákóczi Tsz élén

Egy jó hónapja, 1985. de- cember elején egész napos, éles vitákkal tarkított, rend- kívül közgyűlés zajlott le a vásárhelyi Rákóczi Tsz-ben. A tagság azt követelte, hogy legyen vége a két legfelső vezető: az elnök és az el- nökkhelyettes közt folyó tor- zszalkodásnak, kölcsönös rá- galmazásoknak, a vezetői háztájizással kapcsolatos túlzásoknak, a tagsági vi- szonnyal járó előnyök néha mértéktelen kihasználásá- nak. (A kialakult helyzetről lapunk riportban számolt be.)

Az egy hónapig tartó bel- ső tárgyalások nem hoztak eredményt, és a vezetőségi érdeken sem tudtak dön- te- ni hogy Boros Mihály el- nökkhelyettes nyugdíjazási kérelme, és Szűcs József el- nök közös ügyét-baját, az új ve- zető személyéről döntő közgyűlésig.

A Csongrád Megyei Tanács V. B. mezőgazdasági és élelmiszeügyi osztálya, mint felügyeleti hatóság, végül úgy döntött, hogy megbízo- tat állít a tsz élére, aki a február közepén sorra ke- rülő közgyűlésig ellátja az elnöki funkció gyakorlásá- val járó feladatokat, vagy-

is felelősen viszi tovább a tsz ügyeit. (Van ugyanis olyan előírás, hogy ameny- kívül közgyűlés zajlott le a vásárhelyi Rákóczi Tsz-ben. A tagság azt követelte, hogy legyen vége a két legfelső vezető: az elnök és az el- nökkhelyettes közt folyó tor- zszalkodásnak, kölcsönös rá- galmazásoknak, a vezetői háztájizással kapcsolatos túlzásoknak, a tagsági vi- szonnyal járó előnyök néha mértéktelen kihasználásá- nak. (A kialakult helyzetről lapunk riportban számolt be.)

Amint tegnap délután Földesi László elmondotta: késedelem nélkül megke- zdi az 1986-os évi gazdál- kodási tervfeladatok részle- tes kidolgozását; folytatják a zárszolgáltatási előkészüle- teket; meggyorsítják a téli zása után ki vegye az új ve- zető közösen ügyét-baját, az új ve- zető személyéről döntő közgyűlésig.

Az egy hónapig tartó bel- ső tárgyalások nem hoztak eredményt, és a vezetőségi érdeken sem tudtak dön- te- ni hogy Boros Mihály el- nökkhelyettes nyugdíjazási kérelme, és Szűcs József el- nök közös ügyét-baját, az új ve- zető személyéről döntő közgyűlésig.

T. J.